

Ivana Zajc, 16. 12. 2022

Zgodovina utišanih glasov

Dimitrije Kokanov: *NENADOMA, REKA*. Mestno gledališče Ptuj, **SNG Nova Gorica**, 8. 12. 2022.

DELITE NA

NATISNI

Delo *Nenadoma, reka* dramatika Dimitrija Kokanova, ki je v režiji **Kokana Mladenovića** nastalo kot soprodukcija **Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica** in Mestnega gledališča Ptuj, je mali oder **novogoriškega gledališča** zasičilo z občutki, ki preplavljajo tudi vsakdan sodobnega človeka. Sodobni srbski dramatik mlajše generacije Kokanov, ki piše tudi filmske in televizijske scenarije ter radijske igre, deluje pa tudi kot performer, je že med študijem v Beogradu požel več uspehov, pozneje pa je prejel tudi nagrado za dramsko ustvarjanje Borislav Mihajlović Mihiz ter Sterijevo nagrado. Delo brezkompromisno razpira različna človeška stanja – od osamljenosti, hrepenenja, iskanja bližine do nevarnosti vojne, frustracij in strahu. Vse to je v oblikovno drznem dramskem besedilu cepljeno z množico vtisov iz zgodovine. Med drobci v tem kolažu med drugim srečamo padec Berlinskega zidu, večinoma pa ti deli besedila tematizirajo nasilje, diktaturo pa tudi izgubljeni spomin: »Ne bomo pozabili, na silo nam bodo iztrgali spomine.« In vendar drama izpostavlja, da ima prav beseda moč, da se upre krutemu dogajanju.

Predstava je sestavljena iz treh delov. V prvem delu se režija poigrava z govornimi ploskvami, konstruktivistično razstavljenimi dialogi, informacijami, zvoki, ki pulzirajo na odru in prikažejo sosledje drobcev temne zgodovine 20. stoletja. Igralci ne prevzemajo vlog določenih likov na klasično gledališki način, marveč prek njih zaživijo abstrahirani vtisi, klici, trenutki, iztrgani iz širšega konteksta – zgodovinsko

kolesje pred gledalcem poganja izvrstna kolektivna igra **Tamare Avguštin, Anuše Kodelja, Jureta Kopusarja, Žige Saksida, Urške Taufer in Žige Udirja**. Ti v izvrstni koreografiji **Ivana Mijačevića** zasedajo prostor s svojimi telesi po načelu premikajočega se zbora – značilnega za antično gledališče –, ki ga razdirajo zvoki vojne. Ponavljajoči se prizori in replike opozarjajo na praznino, ki nastaja po razdejanju, na pozabo preteklosti, ki prinaša usodno »neznanje«, kot neozaveščenost ljudi o grozotah vojne imenuje predstava. Odlika gledališkega dela je tudi njegov tempo, ki s premišljenimi odmerki dolžine posameznih prizorov in z dinamičnostjo poskrbi, da gledalčeva pozornost ne popusti. Ne le replike, včasih z odra slišimo tudi posamezne besede: med imenoma **Hitlerja** in **Mussolinija** slišimo tudi omembe **Putina** ter **Orwella**. Vedno znova delamo iste napake, je ena od misli, ki lahko v teh ponavljajočih se prizorih prežemajo gledalčeve misli. Vse bolj preteče stopnjevanje vzdušja spremljajo močni metalski toni – avtor glasbe in korepetitor je **Árpád Szerda** –, gledališko delo pa se dokončno preobrazi v ples igralcev, besed, zvokov in luči. Sodoben gledališki pristop ne deluje učinkovito le zaradi izjemne usklajenosti igralcev, ampak tudi zaradi minimalistične scenografije, ki z veliko kuliso kovinskega videza pripomore k vtisu brezkompromisnega in hladnega sveta. Zanimiva je tudi odločitev scenografa **Branka Hojnika**, da na oder postavi dva velika stola, ki kljub minimalizmu ustvarjata mnoge prostore in miselne predstave.

Delo brezkompromisno razpira različna človeška stanja – od osamljenosti, hrepenenja, iskanja bližine do nevarnosti vojne, frustracij in strahu. Vse to je v oblikovno drznem dramskem besedilu cepljeno z množico vtisov iz zgodovine.

Futuristična oblačila v tem prvem delu predstave so antiutopična aluzija na patriarhalne diktature in sisteme, ki so skušali ljudi krotiti z nasiljem. S kostumi **Aleksandre Pecić Mladenović**, ki igralce odene v črne kose, ki spominjajo na uniforme s težkimi suknjiči in dolgimi krili, se zlovesč vtis še okrepi. Medbesedilno se delo na trenutke navezuje na Orwellovo klasiko, roman *1984*, ki kaže zastrašujočo sliko propada človeštva: pojavi se denimo uslužbenec v sektorju ustvarjanja nove resnice. Trenutek, ko s stropa na oder z vso silo padejo knjige, je vizualno močan in hkrati odlično tematizira propagando proti branju. Prvi del predstave je tako primer izvrstne upodobitve sodobnega pojava v dramatiki, tj. besedila, v katerem subjekti razpadejo na govorne drobce in je tekst le še skup medbesedilnih vozlov ter cirkulacija »ready made« izjav, s tem pa gledališču 21. stoletja postavlja nove izzive. Od subjektivitete, ki se v tradicionalni dramski formi fokusira na posamezne like, ki

so oblikovani kot prepričljive osebnosti, v tej predstavi ostanejo le raztrgani občutki besa, obupa in strahu, pa tudi upanja v prihodnost. V interpretativno odprti formi se pretakajo različna sporočila, med drugim tudi to, da neodvisno mišljenje ljudi v sodobnosti izginja, ob tem pa se tisti, ki so na poziciji moči, postavljajo v vlogo boga, ki ne konzumira le moči, ampak tudi tuja življenja. Poleg tega med poudarki najdemo tudi misel, da je intimnost ljudi postala politično dejanje. Ob zanimivi pripovedi o znani igri Tetris, kjer »zapolnjujemo praznine«, je tematizirana anonimnost posameznika v nekdanji sovjetski družbi, saj stvaritev ne pripada avtorju, ampak državi, zato še danes nihče ne ve, kdo je oblikoval Tetris, igro, ki je znana po vsem svetu.

V drugem delu predstava gledalca prestavi v svet množičnih medijev sodobnosti, ki pa ga zaznamuje tudi boleča samota. Igralci tokrat zavzamejo vloge oseb, ki pa jih po načelu sodobnih digitalnih medijskih prostorov srečamo le v nekaj trenutkih njihovega življenja, o katerem nam pripovedujejo. Ob tem so njihovi stilizirani videi v živo simultano predvajani na odru – pod oblikovanje videa v predstavi *Nenadoma, reka* sta se podpisala **Valentin Pavlin** in **Stojan Nemec**. Kljub sodobni »selfi« estetikii pa se tudi v tem svetu pojavljata vojna in nasilje patriarhata, liki pa se soočajo z različnimi težavami, od prepovedi splava do negativno zaznamovane homoseksualnosti in vojnega nasilja ter bega, s katerima se soočajo njihovi bližnji. Tudi v času pametnih telefonov se torej ni zgodila posebna sprememba, saj nasilje še vedno zaznamuje življenja ljudi.

Če že prvi del predstave tematizira slutnjo izginotja, pa v zadnjem, najkrajšem delu srečamo družino, ki se je zatekla na varno po »veliki eksploziji« in živi v skromnem, zaprtem krogu, zvečer bere ob svečah in glasbo ustvarja s tolčenjem kamnov enega ob drugega. Gre za svet, kjer so »povsod le sovražniki«. V tej asketski antiutopični sliki nove civilizacije se piše leto 2097, a se kljub časovni distanci ponavljajo isti vzorci in se ponovno vzpostavljajo nepravilne hierarhije, ki določene ljudi podrejajo. Izrazito temačen konec je zanimiv zaradi režijske odločitve, da ga igralci izvedejo prek metadramatskega postopka branja dramske skripte namesto interpretiranja vlog. Tako gledalca režija Kokana Mladenovića s svojo inventivnostjo ponovno preseneti in dokončno zapečati močan vtis te koprodukcije, v kateri spregovorijo glasovi, ki jih tok zgodovine sicer pogosto utiša.

Aleksandra Pecić Mladenović, Kokan Mladenović, Urška Taufer, Jure Kopušar, Tamara Avguštin, Stojan Nemec, Anuša Kodelja, Ivan Mijačević, Árpád Szerda, Valentin Pavlin, Žiga Udir, Žiga Saksida, Branko Hojnik